IIRIS AALTONEN

AA:LAISTEN NAISTEN JA MIESTEN KIRJOITUSTEN VERTAILU

JOHDANTO

Alcoholics Anonymous -liike on oman määritelmänsä mukaan "miesten ja naisten toveriseura, jossa he jakavat keskenään kokemuksensa, voimansa ja toivonsa voidakseen ratkaista yhteisen ongelmansa sekä auttaa toisia tervehtymään alkoholismista". Ohjelman mukaan AA on avoin kaikille ja kaikilla on samanlaiset mahdollisuudet toipua alkoholismisairaudesta. Naisten mukaantulo alun perin miesenemmistöiseen liikkeeseen ei ole ollut täysin ongelmatonta. 1950- ja 1960-luvulla liikkeen suomalaisessa jäsenlehdessä käytiin keskustelua siitä, kohtaavatko naiset syrjintää AA:ssa vai eivät. Osa kirjoittajista vakuutti, etteivät naiset ole joutuneet syrjinnän kohteeksi, toisilla oli päinvastaisia kokemuksia. Syrjimiskeskustelu laantui 1970-luvulle tultaessa ja tilalle nousivat naisten erityisyyden korostaminen, naisten kokemukset liikkeen vähemmistönä. Monet naiset kokevat vähemmistöasemansa hankalaksi ja kaipaavat toisten naisten tukea. Erillisiä naisryhmiä ei kuitenkaan ole perustettu kuin kolme koko maahan. Näiden sijasta naisilla on epävirallisia omia palavereitaan. Yleinen mielipide Suomen AA:ssa vastustaa erillisryhmiä, koska niiden katsotaan hajottavan liikkeen yhtenäisyyttä (Mäkelä 1989, 8).

AA-liike korostaa juomiskokemuksen luomaa eksistentiaalista yhtäläisyyttä. Sukupuolella tai muillakaan tekijöillä ei ole tätä yhtenäisyyttä ylittävää merkitystä. AA-ohjelma tarjoaa jäsenille mallin, jonka kautta alkoholisti voi sukupuolesta riippumatta tulkita omaa elämäänsä ja luoda uutta identiteettiä raitistuneena alkoholistina. AA-palaverit toimivat näyttämönä, jolla identiteettiä luodaan ja ylläpidetään. Samalla tavalla liikkeen jäsenlehti toimii AA:laisten keskuudessa yhdistävänä ja ylläpitävänä foorumina.

Miesten ja naisten toisistaan poikkeavat elämänkokemukset tuottavat eroja monella alueella. Yhteinen juomiskokemus toimii näitä eroja vähentävänä tekijänä, koska se on ollut perustavaa laatua oleva asia alkoholistin elämässä. Kun juomiskokemuksen ja raitistumisen jälkeen vielä löytyy eroja, niitä voidaan pitää erityisen kiinnostavina. Miesten ja naisten kirjoitusten erot heijastavat näitä yhteiskunnallisen työnjaon aiheuttamien erilaisten elämänkokemusten kautta syntyneitä ja juomiskaudenkin kestäneitä sukupuolten eroavuuksia. AA-liikkeen suomalaista jäsenlehteä aineistona käyttäen tarkastelen seuraavassa sukupuolieroja kolmella tasolla. Ensiksi vertaillaan naisten ja miesten kirjoitusten määriä. Se, miten paljon naiset kirjoittavat omaan jäsenlehteen, on yksi naisten aseman ja aktiivisuuden osoitin. Toiseksi katsotaan, millaisia kirjoituksia naiset kirjoittavat miehiin verrattuna eli mitä naiset kirjoittavat, ovatko naisten kirjoitustyypit samanlaisia vai erilaisia kuin miehillä. Kolmanneksi vertaillaan, miten naiset ja miehet kirjoittavat. Itseilmaisun tapoja vertaillaan käyttäen aineistona lehdessä julkaistuja elämäntarinoita eli stooreja.

AINEISTO

AA-liikkeen jäsenlehti Ratkaisu on ilmestynyt

vuodesta 1951 lähtien ja sitä julkaisee Suomen AA-kustannus ry. Tutkimusaineistona ovat Ratkaisun vuosikerrat 1952—1988, yhteensä 312 lehden numeroa. Niistä on poimittu mukaan kaikki vähintään yhden sivun mittaiset tai sitä pidemmät artikkelit; niitä kertyi 37 vuoden ajalta yhteensä 3 355. Naisten ja miesten kirjoitusten sanavertailussa käytetty aineisto muodostuu sadasta suomalaisesta omakohtaisesta tapauskuvauksesta, joita kutsun tässä stooreiksi. Varsinaisesti stoorit ovat AA:laisten juomaelämäkertoja, joissa kerrotaan, "millaisia olimme, mitä tapahtui ja millaisia olemme nyt" (Nimettömät alkoholistit 1984, 74). Lehdessä julkaistavat tarinat ovat lyhyitä — noin parin sivun mittaisia — ja näin ollen enemmänkin otteita kirjoittajan elämäntarinasta, eivät kokonaisia stooreja. Omakohtainen kerronta on niille ominaista. Vertailutarinat on julkaistu Ratkaisussa vuosina 1967—1988. Niistä puolet on naisten ja puolet miesten kirjoittamia. Koska naisten kirjoittamia kotimaisia stooreja on ollut lehdessä huomattavasti vähemmän, kerättiin aineisto kaksivaiheisesti siten, että ensin kerättiin kaikki kotimaiset naisten stoorit vuodesta 1988 taaksepäin, kunnes 50 tarinaa oli koossa. Näin oli edetty vuoden 1967 Ratkaisuihin. Samalta ajanjaksolta 1967—1988 kerättiin miesten stoorit ottamalla joka vuosikerran alusta kaksi ensimmäistä miesten kirjoittamaa stooria; 1980-luvun vuosikerroista otettiin kolme ensimmäistä miesten stooria. Tällöin saatiin ajallisesti samalla tavalla rakentunut vertailuaineisto.

MIEHET JA NAISET RATKAISUN KIRJOITTAJINA

1950-luvun jälkeen pääosa eli yli 80 prosenttia Ratkaisun kirjoituksista on ollut kotimaisten kirjoittajien tuotantoa (Aaltonen 1990, 27). Lehden ilmestymisen alkuvuosina ulkomaista alkuperää olevat eli lähinnä Yhdysvalloissa julkaistusta kansainvälisestä AA-lehdestä A.A. Grapevinesta käännetyt tekstit olivat enemmistönä, mutta sittemmin niiden osuus on jäänyt pienemmäksi. Liikkeen jäsenmäärän kasvu on mahdollistanut kotimaisten kirjoittajien esiintulon. Lukijat toivovat nimenomaan kotimaisia artikkeleita, koska ne tarjoavat paremman samastumismahdollisuuden kuvatessaan suomalaisen alkoholistin elämää (Ratkaisun päätoimittajan haastattelu 24.4.1989). Kirjoittajista suurin osa, noin 90 prosenttia, on ollut AA:laisia (Aaltonen 1990, 29). Ratkaisu on jäsenlehti, jonka tekijät ovat pitkälti samoja kuin lukijatkin. Myös AA:n sisarjärjestöihin Al-Anoniin ja Alateeniin kuuluvat kirjoittavat Ratkaisuun jonkin verran; heidän osuutensa lehden kirjoittajakunnasta on pysytellyt alle 5 prosentissa. Samassa määrin ovat osallistuneet kirjoituksillaan lehden tekoon liikkeen ulkopuoliset eri alojen asiantuntijat, jotka työssään ovat tekemisissä alkoholistien kanssa.

Kirjoittajat luokiteltiin sukupuolen mukaan kolmeen luokkaan: miehiin, naisiin ja sukupuoli ei ilmene -luokkaan. Kaikista kirjoituksista ei nimittäin selvinnyt, oliko kyseessä miehen vai naisen kirjoittama teksti. Syynä tähän on AA:laisten tapa käyttää nimettömyyden takaamiseksi AA-nimiä, jotka ovat etu- tai lempinimiä. Suomalaisessa aineistossa miesten osuus kirjoittajista pysyttelee jatkuvasti lähes 90 prosentissa ja ylittääkin sen (Aaltonen 1990, 33). AA:laisten naiskirjoittajien määrä vaihtelee neljän ja kahdentoista prosentin välillä. Tällä hetkellä naisia on jäsenkunnasta noin 15 prosenttia (Suomen AA-tiedotuksia 1/1988—3/1989), joten heidän osuutensa on lehden kirjoittajakunnassa pienempi kuin liikkeen jäsenistössä. AA:laiset naiset eivät ole yhtä aktiivisia osallistumaan lehden tekoon kuin miehet.

Lehden kirjoitustyypit voi karkeasti jakaa kahtia, omakohtaisiin tapauskuvauksiin eli stooreihin ja keskustelupuheenvuoroihin, jotka käsittelevät alkoholismia ja AA:ta yleisemmällä tasolla. Nykyisin stoorien ja keskustelupuheenvuorojen osuus on Ratkaisussa lähes yhtä suuri; aiemmin stooreja oli vähemmän (Aaltonen 1990, 35). Naiset ovat jatkuvasti kirjoittaneet enemmän stooreja, miehillä keskustelupuheenvuorot ovat enemmistönä. Naiset

kirjoittavat lehteen mieluummin omakohtaisista kokemuksistaan, miehet kommentoivat useammin asioita yleisemmällä tasolla. Virallisesti lehti on tarkoitettu nimenomaan kokemusten kanavaksi, ei mielipidefoorumiksi (Suomen AA-palvelun ja toimikuntien suosituksia vuosilta 1961—1986, ei painovuotta, 71). Tässä mielessä naiset toteuttavat kirjoituksissaan lehdelle annettua päämäärää paremmin kuin miehet.

NAISTEN JA MIESTEN STOORIENVERTAILU

Sanavertailun tarkoituksena oli tutkia, miten suomalaiset naiset ja miehet kirjoittavat omasta alkoholismistaan, millainen on heidän juomistarinansa. Aineiston muodostavat tässä vertailussa kotimaiset AA:laisten kirjoittamat stoorit, jotka on poimittu Ratkaisusta. Sekä miesten että naisten stooreja on kumpiakin 50, yhteensä 100 omakohtaista tapauskuvausta ajalta 1967—1988. Vertailua varten luotiin lähes sadan sanan lista. Lista luotiin sen tuntuman perusteella, joka on saatu lukemalla läpi kaikki Ratkaisussa julkaistut omakohtaiset tapauskuvaukset. Usein esiintyvät ja kirjoittajille tärkeät ilmaukset valittiin mukaan listaan. Lista jakautuu kolmeen osaan. Ensin on yleisiä elämäkerrallisia, arkielämää kuvaavia sanoja. Toiseksi on alkoholistien elämään erityisesti liittyviä sanoja ja kolmanneksi AA:laisille ominaisia sanoja. Stoorit käytiin läpi yksitellen ja katsottiin, mitä listassa mainittuja ilmauksia niissä käytettiin. Tekniikkana oli poimia sanat sellaisinaan; tulkintaa käytettiin vain vähän. Täysin mekaaniseen sanojen etsimiseen ei kuitenkaan ryhdytty, vaan esimerkiksi "faija" kirjattiin sanan "isä" kohdalle. Tunneilmauksia kirjattaessa pääperiaatteena on ollut se, että sana voi esiintyä joko verbinä (pelkäsin) tai substantiivina (pelko). Toisten ilmausten kohdalla suora sanan poiminta ei ole ollut mahdollista, vaan tulkintaa tarvittiin. Tällainen ilmaus on esimerkiksi "vanhemmuus", johon viittaavaksi on tulkittu sanonta "tunsin olleeni huono äiti lapsilleni". Tulkintaa apuna käyttäen etsityt ilmaukset on merkitty tähdellä (*); niitä siis ei ole löydetty sanatarkkana ilmauksena teksteistä. Pitkälle meneviä tulkintoja on kuitenkin vältetty. Esimerkiksi "en juuri välittänyt, oliko lapsilla ja vaimolla ruokaa, kunhan itse pääsin kapakkaan" viittaisi kirjoittajan itsekkyyteen, mutta koska hän ei itse ilmaise asiaa niin kirjoittaessaan, ei sellaiseen tulkintaan ole ryhdytty.

Vertailun tulokset kerrotaan prosentteina eli ilmoittamalla, kuinka suuri osuus mies- ja naispuolisista stoorinkirjoittajista käyttää tarinoissaan kutakin ilmausta. Prosenttilukujen lisäksi vertailussa käytettiin puhtaasti kuvailevassa tarkoituksessa suhdelukua (S), joka muodostetaan jakamalla naisten prosenttiluku miesten prosenttiluvulla. Kun suhdeluku on tasan yksi, se osoittaa, että sekä miehet että naiset käyttävät kyseistä ilmaisua yhtä usein stooreissaan. Kun suhdeluku on alle yksi, se osoittaa miesten käyttävän ilmaisua useammin. Vastaavasti kun luku on yli yhden, on kyseessä naisten useammin käyttämä ilmaisu. Tulosten tulkinnassa on otettava huomioon se, että naiset käyttivät useammin melkein kaikkia listassa esiintyviä sanoja, vaikka heidän tarinansa olivat keskimäärin lyhyempiä kuin miesten.

Vertailua varten luodussa listassa olleet lähes sata ilmausta on ryhmitelty uudestaan tulkinnallisesti mielekkäiksi kokonaisuuksiksi. Näin on saatu useita pienempiä sanaryhmiä, jotka voidaan luokitella neljän pääkokonaisuuden alle. Ensimmäinen kokonaisuus koskee aikaa ennen juomista ja siihen kuuluvia yleisiä elämäkerrallisia ilmauksia. Toinen kokonaisuus muodostuu juomiseen liittyvistä ilmauksista. AA ja siihen liittyvät maininnat ovat kolmas kokonaisuus. Neljäntenä on tunteita käsittelevien ilmaisujen kokonaisuus.

YLEISET ELÄMÄKERRALLISET MAININNAT

Tähän ensimmäiseen kokonaisuuteen liittyvät sanat ovat mainintoja henkilöistä, asioista ja

tapahtumista, jotka koskevat perhettä ja työtä (taulukko 1). Perhettä koskevat ilmaukset on jaettu kahteen alaryhmään: lapsuuden perhettä ja omaa aikuisiän perhettä koskeviin mainintoihin. Lapsuuden perheeseen liittyvät asiat, kuten äiti ja isä, ovat useammin esillä miesten stooreissa, naiset kirjoittavat enemmän omasta perheestään. Omaan perheeseen keskittyminen on naisten rooliodotusten mukaista, perheestä huolehtiminen ja sen ylläpitäminen on naisille ominaista. Toisaalta omasta perheestä puhuminen voi ilmentää suurempaa sitoutumista nykyhetkeen, eli kyseessä on erilainen tapa painottaa elämän eri vaiheita tarinassa. Miehet tuovat useammin esiin taustansa ja juomista edeltäneet kokemukset. Naisille tärkeämpiä ovat nykyhetki ja juomisen aikaiset asiat. Työtä koskevat maininnat ovat yhtä yleisiä naisilla ja miehillä, joten tämän mukaan se olisi kummallekin sukupuolelle yhtä tärkeä elämänalue. Eroavuudet tällä alueella koskevat työhön liittyviä ihmissuhteita, joista naiset kertovat juomistarinassaan useammin.

Taulukko 1. Yleisten elämäkerrallisten, perheeseen ja työhön liittyvien ilmausten mainintojen määrät naisten ja miesten stooreissa, prosenttiosuudet ja prosenttilukujen suhde (S)

teema	naiset %	miehet %	S
lapsuuden perhe			
harrastukset*	4	12	0,33
koulu	12	30	0,40
isä	18	30	0,60
vanhemmat	12	18	0,66
äiti	26	36	0,72
lapsuus*	34	42	0,80
muiden läheisten kuin puolison juominen*	8	10	0,80
sisarukset	22	12	1,83
oma perhe			
avioero	18	18	1,00
avioliitto*	34	26	1,30
puoliso	52	38	1,36
lapset	52	26	2,00
vanhemmuus*	26	8	3,25
puolison juominen	20	6	3,33
lasten syntymä*	10	0	—
työelämä			
työ	52	54	0,96
työnantaja	14	10	1,40
työtoverit	16	4	4,00

JUOMISEEN LIITTYVÄT MAININNAT

Toiseen sanakokonaisuuteen on kerätty sellaisia ilmauksia, jotka koskevat juomisuraa ja siihen liittyviä asioita ja tapahtumia (taulukko 2). Tällaisia ilmauksia löytyy runsaasti, onhan juominen ollut alkoholistin elämässä keskeinen määrittäjä. Tämän alueen teemat on jaettu kuuteen alaryhmään, joiden luokittelu ei ole tulkinnallisesti yksiselitteinen. Alkoholin lisäksi käytettyjen päihdyttävien aineiden maininnat ovat miehillä yleisempiä; heille ovat tuttuja muutkin kuin Alkon tuotteet. Ainoastaan lääkkeiden väärinkäytöstä kirjoittavat naiset useammin. Ensimmäinen ryyppy on AA:laisten tarinoissa eräänlainen merkkipaalu juomisuran alussa. Miehille se tuntuu olleen selvästi merkityksellisempi ja muistoissa pysyneempi tapaus.

Seuraavaan rypääseen on koottu yhteen ilmauksia, jotka koskevat eräitä lähinnä juomisuraan ajoittuneita tapahtumia alkoholistin elämässä. Ilmausten ajallinen konteksti voi silti olla jokin muukin kuin juomiskausi; kaikki ilmaukset on laskettu koko aineistosta (tarkemmin ajanjaksoittaisesta sanavertailusta ks. Aaltonen 1990, liite 2). Pitkään jatkunut rankka juominen ei ole mennyt ohi jälkiä jättämättä, vaan siitä on seurannut monenlaisia haittoja. Juomisesta aiheutuneet haitat on luokiteltu psyykkisiin, aineellisiin ja muihin haittoihin. Naiset mainitsevat useammin erilaisia psyykkisiä haittoja, joita heillä on ollut alkoholin käytön aikana tai siitä johtuen. Osa näistä on mainittu muunakin ajankohtana kuin juomiskaudella, ja joillakuilla niitä on ollut jo juo-

Taulukko 2. Juomiseen liittyvien ilmausten mainintojen määrät naisten ja miesten stooreissa, prosenttiosuudet ja prosenttilukujen suhde (S)

teema	naiset %	miehet %	S
päihdyttävien aineiden käyttö			
huumeiden käyttö*	2	10	0,20
korvikeaineiden käyttö*	4	14	0,28
ensimmäinen ryyppy	8	24	0,33
maantieteellinen kuuri	6	8	0,75
lääkkeiden väärinkäyttö*	20	8	2,50
juomisen salailu*	12	0	—
psyykkiset haitat			
aistiharhat*	6	6	1,00
mielenterveysongelmia*	22	14	1,57
itsemurhayritys / -ajatuksia	24	14	1,71
muistinmenetyksiä*	6	2	3,00
aineelliset haitat			
asunnottomuus	4	10	0,20
työpaikan menetys	10	18	0,55
taloudelliset vaikeudet*	14	12	1,16
muut haitat			
rikokset*	12	26	0,46
terveyden menetys*	6	10	0,60
väkivallan kohteena*	12	4	3,00
kontrolliviranomais-kontaktit			
vankila	8	36	0,22
poliisi	10	18	0,55
hoitokontaktit			
katkaisuhoito / huoltola	26	28	0,92
pappi	6	6	1,00
mielisairaala	24	18	1,33
lääkäri	34	24	1,41

mista edeltävällä kaudella. Mielenterveysongelmat ja itsemurha-ajatukset ovat naisilla oman kertoman mukaan olleet yleisempiä. Miehillä on ollut useammin aineellisia ja muita haittoja.

Alkoholismin seuraukset ovat erilaisia miehillä ja naisilla, tai ainakin he painottavat eri asioita stooreissaan. Naisille psyykkinen reagointi on sallitumpaa. Miesten rajumpi juominen heijastuu runsaampina muunlaisina haittoina, joista kertominen joskus on rehvastelua omilla kovilla kokemuksilla. AA-palavereissa saattaa tulokas ihmetellä toisten kertomuksia rajuista kokemuksista ja tulla siihen tulokseen, ettei itse olekaan alkoholisti, koska hänelle ei ole tapahtunut senkaltaisia asioita. Juomiskauden tapahtumien liioitteleva korostaminen yleensä vähenee AA-iän karttuessa.

Alkoholisteilla on juomiskaudellaan ollut kontakteja erilaisiin viranomaisiin, jotka on jaoteltu kontrollia edustaviin ja hoitoviranomaisiin. Kontrollia edustavat viranomaiset puuttuvat runsaaseen alkoholin käyttöön ja siihen liittyviin toimiin. Hoitoviranomaisiin otetaan yhteyttä omasta tahdosta tai läheisten aloitteesta. Miehet ovat kirjoitusten mukaan kokeneet useammin viranomaisten kontrollin. Naisille hoito on tutumpaa kuin kontrolli. Syy eroon on joko miesten ja naisten käytöksen eroissa tai yhteiskunnan erilaisessa tavassa suhtautua nais- ja miesalkoholisteihin. Naisille hoidon hakeminen voi olla helpompaa siitä syystä, että he yleensäkin hakeutuvat miehiä helpommin erilaisten terveydenhoitopalveluiden piiriin. Toisaalta oman alkoholismin tunnustaminen voi olla naisille vaikeampaa ympäristön kielteisen suhtautumisen takia. Pekka Kivirannan mukaan alkoholistinaiset osoittavat paljon vähemmän epäsosiaalisuutta ja joutuvat kontrolli- ja sanktiotoimenpiteiden kohteeksi harvemmin kuin alkoholistimiehet (1976, 94). Vankilassa olon mainitsee yllättävän suuri osa — yli kolmasosa — miehistä, mikä osaltaan selittänee eron hoito- ja kontrolliviranomaiskontaktien määrässä. Stoorinkirjoittajista vankilassa olleilla on suhteellinen yliedustus kirjoittajakunnassa, mikä heijastanee Suomen AA:n vankilatyöperinteen voimakkuutta. Kaikissa Suomen vankiloissa on AA-toimintaa (Tervetuloa palvelemaan 1989, 15).

AA:HAN LIITTYVÄT MAININNAT

Juomisuran lisäksi toinen merkittävä asia raitistuneelle AA:laiselle on itse AA (taulukko 3).

Se on tarjonnut mahdollisuuden uuteen elämään ja antanut mielekkään tavan elää ilman alkoholia. AA:laisilla on omia termejä, joita he käyttävät hahmottaessaan eräitä keskeisiä asioita kuten esimerkiksi juomista. Liikkeeseen kuuluvat käyttävät omia termejä ja sanontoja, joiden avulla AA:laiset voivat tunnistaa toisensa, vaikka puhe ei koskisikaan juomista (erään AA:laisen haastattelu 21.9.89). Sanavertailuun mukaan otetut termit ovat kuivuus, retkahdus ja alkoholismi sairautena. Kuivuudella tarkoitetaan sitä, ettei henkilö enää käytä alkoholia, muttei ole vielä henkisesti tai ajatusmaailmaltaan raitistunut. Alkoholismi sairautena on liikkeen käsitys alkoholismin luonteesta. Retkahdus tarkoittaa juomisen uudelleen aloittamista jo alkaneen raittiuden jälkeen, retkahdusta AA:sta takaisin juomiskentälle. Naiset käyttävät elämäänsä kuvatessaan näitä ilmaisuja jonkin verran runsaammin, ja he kirjoittavat useammin kuin miehet myös AA:han kuuluvista henkilöistä kuten esimerkiksi kummista. AA:ssa alkoholistilla on kummi, eräänlainen tukihenkilö, jolle hän voi luottamuksellisesti kertoa ongelmistaan. Kummin rooli on tärkeä; kummille alkoholisti voi puhua vaikeuksista, joita hän ei kenties halua käsiteltävän ryhmässä. Kyse on vuorovaikutuksesta, eli kummi ei ole vain antava osapuoli tässä suhteessa, vaan kummi saa myös itse tukea raittiudelleen.

Liikkeeseen liittyvistä tapahtumista ja toiminnoista on kummallakin sukupuolella mainintoja suunnilleen yhtä paljon, mikä osoittaisi AA:n olevan molemmille yhtä tärkeä. Palaveri on AA:n keskeinen toimintamuoto. Ne ovat ryhmäkokouksia, joissa käsitellään liikkeen ohjelmaa ja paikalla olijat kertovat omista kokemuksistaan. Palvelutyö on ohjelmaan kuuluvaa palkatonta työtä AA-yhteisön hyväksi. AA-sanoman saattamista vielä juoville alkoholisteille kutsutaan 12. askeleen työksi. Nimitys johtuu siitä, että kyseisessä askeleessa on kehotus viedä AA:n sanomaa eteenpäin.

Hengellisyyteen liittyvät teemat on luokiteltu omaksi ryhmäkseen. AA-liike ei ole mihinkään ulkopuoliseen uskonnolliseen tai muuhunkaan ideologiseen näkemykseen sitoutunut liike, mutta sillä on oma hengellinen ohjelmansa. AA-ohjelman mukaan usko omaan voimattomuuteen ja itseä korkeamman voiman olemassaoloon on välttämätön (1. ja 2. askel). Mikä on tämä korkeampi voima, on jokaisen AA:laisen henkilökohtaisesti ratkaistavissa. Kolmannessa askeleessa puhutaan Jumalasta, mutta siihen on tehty lisäys "sellaisena kuin Hänet käsitämme". AA:laiset käyttävät usein Jumalan sijasta neutraalimpaa ilmausta Korkeampi voima. Muitakin ilmauksia on mahdollista käyttää; jokainen saa vapaasti nimittää millä

Taulukko 3. AA:han liittyvien ilmausten mainintojen määrät naisten ja miesten stooreissa, prosenttiosuudet ja prosenttilukujen suhde (S)

teema	naiset %	miehet %	S
AA:laisia ilmauksia			
kuivuus	16	14	1,14
alkoholismi sairautena	28	22	1,27
retkahdus	20	14	1,42
AA:laiset henkilöt			
AA-kaverit	46	30	1,53
oma AA-ryhmä	12	6	2,00
AA-kummi	16	6	2,66
AA:laiset tapahtumat ja toiminnot			
palaveri	44	50	0,88
palvelutyö*	4	4	1,00
AA-kirjallisuus*	18	16	1,12
raittiuden vuosipäivä	12	10	1,20
12. askeleen työ	8	6	1,33
hengellisyys			
Korkeampi voima	30	30	1,00
rukous	26	20	1,30
Jumala	54	30	1,80
AA-ohjelman henkinen puoli			
hyvittäminen	0	8	0
itsetutkistelu	20	14	1,42
henkinen kasvu	6	4	1,50
uusi elämä	24	14	1,71

Taulukko 4. Tunne-elämän rekisteriin liittyvien ilmausten mainintojen määrät naisten ja miesten stooreissa ajanjaksojen ja sukupuolen mukaan ryhmiteltyinä, prosenttiosuudet ja prosenttilukujen suhde (S)

teema	naiset %	miehet %	S
juomiskausi, miehet ja naiset			
katkeruus	26	28	0,92
muiden syyttely*	10	10	1,00
tuska	28	26	1,07
yksinäisyys	22	18	1,22
pelko	62	48	1,29
juomiskausi, naiset			
itsesääli	24	18	1,33
itkeminen	32	22	1,45
häpeä	24	10	2,40
syyllisyys	10	4	2,50
oma kuolema	24	4	6,00
raittiuden aika			
nöyryys	16	16	1,00
ilo	22	20	1,10
kiitollisuus	54	36	1,50
mielenrauha	14	8	1,75
onnellisuus	14	2	7,00
yleiset, miehet			
ylpeys	8	14	0,57
alemmuudentunne	10	16	0,62
halu tulla hyväksytyksi	4	6	0,66
uhma	6	8	0,75
yleiset, yhteiset			
viha	22	24	0,91
voimattomuus	22	22	1,00
haaveileminen	22	18	1,22
kostonhalu	10	8	1,25
yleiset, naiset			
rakkaus	38	22	1,72
itsekeskeisyys	14	8	1,75
masennus	24	2	12,00

nimellä haluaa tätä yläpuolellaan olevaa voimaa. Korkeamman voiman miehet ja naiset mainitsevat yhtä usein, mutta Jumalaksi sitä nimittävät naiset huomattavasti useammin. Naiset ovat konventionaalisemmin uskonnollisia kuin miehet, ja he myös rukoilevat useammin. Hengellisyyteen liittyvien teemojen mainitseminen on yleisempää naisten stooreissa, samoin on laita AA-liikkeen henkiseen puoleen liittyvien mainintojen.

TUNNEALUEEN ILMAISUREKISTERI

Stooreissa esiintyy monenlaisia tunnetiloja kuvaavia ja tunne-elämään liittyviä mainintoja (taulukko 4). Määritelläänhän alkoholismi AA:ssa tunne-elämän sairaudeksi. Lisäksi toipumisohjelma 12 askelta korostaa itsetutkistelun merkitystä. Tästä syystä olen päätynyt käsittelemään tunteita omana kokonaisuutenaan. Tunneilmaisujen luokittelu alaryhmiin on melko hankalaa, ja sen voi suorittaa monella tavalla. Olen päätynyt tarkastelemaan tunneilmaisuja eräänlaisina rekistereinä, jotka osoittavat, millaisia ilmaisuja naisilla ja miehillä on käytettävissään tunteidensa kuvaamisessa. Sanat on luokiteltu ajanjakson ja sukupuolen mukaan ryhmiksi sen mukaan, minkä ajanjakson yhteydessä sanaa on eniten käytetty ja kummalla sukupuolella se on ollut yleisempi. Tunneilmaukset on jaettu kuuteen alaryhmään. Näistä kaksi sisältää lähinnä juomiskautta kuvaavia tunteita ja yksi raittiuden aikaa kuvaavia; loput kolme sisältävät eri aikakausiin kirjoittajan elämässä sijoittuvia mainintoja. Juomisen ajan tunnerekisteri on jaettu kahtia siten, että ensin esitetään sellaiset tunneilmaukset, joita sekä miehet että naiset käyttävät suunnilleen yhtä paljon kuvaamassa juomiskautta. Juominen on tuottanut samanlaisia negatiivisia kokemuksia ja tunteita. Vastaavaa aikakautta kuvaavat, naisten useammin käyttämät tunneilmaisut ovat seuraavassa rypäässä. Ne kuvaavat lähinnä sitä pahaa oloa ja ahdistuneisuutta, jota naiset tuntevat juomisensa takia. Stooreista ei löytynyt sellaisia erityisesti juomiskauteen liittyviä ilmauksia, jotka olisivat olleet miehillä yleisempiä kuin naisilla.

Raittiuden aika, joka on alkanut AA:han liit-

tymisen myötä, merkitsee suurta muutosta alkoholistin elämässä. Liikkeen käsityksen mukaan alkoholisti pysyy alkoholistina raitistuttuaankin eli kerran alkoholisti on aina alkoholisti (Nimettömät alkoholistit 1984, 54). Raittiin alkoholistin elämä poikkeaa laadullisesti juovan alkoholistin elämästä. Koska muutos koetaan myönteiseksi tapahtumaksi, raittiuden aikaa kuvataan positiivisilla tunneilmauksilla vastakohtana juomisajan kielteisille kuvauksille. Myönteiset tunneilmaukset ovat naisilla yleisempiä. Heille tuntuu olevan helpompaa kertoa myönteisistäkin asioista.

Osa tunneilmaisuista oli sellaisia, että ne mainittiin useamman eri ajanjakson yhteydessä tai kuvattaessa kirjoittajan elämää yleensä. Niitä ei siten voi liittää mihinkään erityiseen jaksoon. Nämä yleiset tunneilmaukset on jaettu kolmeen ryhmään siten, että miesten tunneilmaisurekisterille ominaisemmat teemat ovat ensin, kummallekin sukupuolelle yhteiset ilmaukset seuraavassa ryhmässä ja naisten tunnerekisterille ominaisemmat ilmaukset viimeisenä. Yhteisen nimittäjän löytäminen ryhmille on hankalaa, mutta ilmauksia yksitellen tarkastellen ne tuovat esiin kiintoisia eroja mies- ja naisalkoholistien välillä. Esimerkiksi masennus on naisille ollut yleistä, miehistä vain yksi kirjoitti siitä.

ILMAISUJEN VERTAILU AJANJAKSOITTAIN

Ilmaisuja tarkasteltiin myös sen mukaan, minkä ajanjakson yhteydessä ne mainittiin. Ajanjaksoja on viisi: ennen juomista, juomisen aikana, AA:han tullessa, raittiuden jatkuessa ja ilman ajoitusta olevat (tarkoittaa yleisesti tai useammassa yhteydessä käytettyjä sanoja). Aikajaksot on pyritty luomaan AA:laisesta näkökulmasta katsottuna mielekkäiksi. AA:laiset jaksottelevat elämänsä suhteessa juomiseen ja AA-liikkeeseen liittymiseen.

Stoorit keskittyvät ajallisesti juomiskauteen. Sekä miehillä että naisilla se on tärkein kuvauksen sisältö. Toiseksi eniten kirjoitetaan raittiuden kaudesta ja ajasta ennen juomista. Mielenkiintoinen ero tulee esille tässä kohdin. Miehet kirjoittavat toiseksi eniten ajasta ennen juomista, naiset vastaavasti raittiuden ajasta. Miehet näyttävät olevan enemmän kiinni menneisyydessä, josta käsin he selittävät elämänsä myöhempiä tapahtumia. Naiset puolestaan ovat kiinnostuneempia nykyhetkestä ja siitä, millaista heidän elämänsä kirjoitushetkellä on. He kertovat tarinansa ilman selittelyä, toteavasti. Tarkasteltaessa ajallisesti tunneteemoja omana ryhmänään tulokset ovat samansuuntaisia. Myös tunteista kirjoitettiin eniten juomiskauden yhteydessä, kuten kaikkien teemojen vertailussakin todettiin. Jo edellä on havaittu miesten taipumus kirjoittaa useammin juomista edeltävästä kaudesta ja naisten raittiuden ajasta. Sama pätee vielä selkeämmin tunneteemojen kohdalla. Aikaa ennen juomista kuvataan tunneteemojen yhteydessä miehillä selvästi useammin kuin naisilla. Vastaavasti naiset kirjoittavat raittiusajastaan useammin kuin miehet (Aaltonen 1990, 54 ja 55).

LOPUKSI

Kaikilla kolmella alueella, joilla vertailua suoritettiin, esiintyi eroja miesten ja naisten välillä. Naisten osuus lehden kirjoittajakunnasta oli koko ajan pienempi kuin heidän osuutensa liikkeen jäsenistöstä. Kirjoitustyypit eriytyivät sukupuolen mukaan siten, että naiset kirjoittivat enemmän omakohtaisia tapauskuvauksia ja miehillä olivat enemmistönä asioita yleisesti käsittelevät keskustelupuheenvuorot. Omakohtaisissa tapauskuvauksissa käytettyjen ilmaisujen frekvenssit erosivat sukupuolen mukaan.

Miesten ja naisten elämässä yhteiskunnallinen työnjako aiheuttaa konkreettisia eroja kokemuksissa. Erot kokemusmaailmassa ilmenevät mm. siinä, että perhe on naisille tärkeä. Naiset ovat sosiaalisempia ja miettivät asioita ja omaa elämäänsä toisten ihmisten kautta. Vertailun tuloksissa tämä tulee esille selkeäs-

ti tarkasteltaessa työtä koskevia ilmauksia. Työstä sinänsä miehet ja naiset kirjoittavat yhtä paljon, mikä on mielenkiintoista ja merkki siitä, miten paljon suomalaiset naiset ovat kiinni työelämässä. Erot tulevat esille, kun kirjoitetaan työtovereista ja työnantajasta eli työhön liittyvistä muista ihmisistä. Miehet mainitsevat työn pelkkänä työpaikkana, naiset mainitsevat useammin työpaikan ihmissuhteista. Sama koskee myös AA:ta käsittelevää kirjoittelua. AA on kummallekin sukupuolelle tärkeä asia. Siihen liittyvistä toiminnoista ja asioista, kuten palavereista ja AA-kirjallisuudesta, kirjoitetaan suunnilleen yhtä paljon. Erot tulevat tässäkin esille suhtautumisessa muihin ihmisiin. Naisille oma ryhmä, muut AA:laiset ja kummi tuntuvat olevan tärkeämpiä, ja ne mainitaan useammin. Naiset hahmottavat juomistarinansa ihmissuhteiden kautta useammin kuin miehet. Perhe, lapset ja puoliso ovat naisille tärkeitä, ja niitä pidetään olennaisena osana omaa tarinaa ja oman alkoholismin kuvausta.

Tunnerekisterin vertaileminen omana alueenaan on kiinnostavaa siksi, että tunteilla on oma tärkeä sijansa liikkeen toiminnassa. AA:ssa keskiluokkaiset miehet opettelevat puhumaan tunteistaan avoimesti toisten kuullen, mikä ei perinteisesti ole miehen rooliin kuuluvaa. Tunteista puhumaan oppiminen on tärkeä asia AA:ssa; vain siten alkoholisti pystyy ohjelman mukaan selvittämään suhteensa juomiseen ja pääsemään eroon aikaisemmasta elämäntavastaan. Liikkeessä vallitsee patriarkaalinen valta, ja monessa suhteessa AA:ssa vallitsevat arvot ovat jopa vanhanaikaisempia kuin muualla yhteiskunnassa. Ovathan juomaseurat miesvaltaisuudessaan ylläpitäneet konservatiivisia käsityksiä sukupuolirooleista, eikä näiden käsitysten muuttaminen käy hetkessä, kun siirrytään juomaringistä edelleen miesenemmistöiseen AA-liikkeeseen. Miehet opettelevat AA:n ohjelman mukaisesti itsensä ja tunteidensa ilmaisua, joka on perinteisesti ollut naisten paremmin hallitsemaa aluetta. Paljonko miehet ovat päässeet eroon miehisyydestään, siitä mikä estää heitä kertomasta tunteistaan? Vertailun tulosten perusteella erot eivät ole kokonaan kadonneet; naisille sekä myönteisistä että kielteisistä tunteista puhuminen on edelleen luontevampaa. Kuitenkin on todettava, että AA:ssa miehet oppivat näitä taitoja ja pystyvät kertomaan itsestään enemmän kuin aikaisemmin.

AA:n ohjelma tarjoaa valmiin mallin, jonka pohjalta omia kokemuksia voi käsitellä. Tuloksena voisi olettaa olevan yhtenäinen AA:laisen malli ja yhtenäinen tapa ilmaista itseään sukupuolesta riippumatta. AA:n voimakas vaikutus ja valmis AA:laisen malli eivät ole kuitenkaan onnistuneet murtamaan sukupuolieroja. Miehet ja naiset kertovat tarinansa eri lailla, käyttäen erilaisia ilmauksia, puhuen osittain eri asioista ja painottaen eri tavalla eri ajanjaksoja elämässään.

KIRJALLISUUS

Aaltonen, Iiris: AA-liikkeen suomalaisessa jäsenlehdessä julkaistujen naisten ja miesten kirjoitusten vertailua. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, maaliskuu 1990

Kiviranta, Pekka: Naisten alkoholismi. A-klinikkasäätiön julkaisu n:o 6. Kouvola 1976

Mäkelä, Klaus: Service structure of Alcoholics Anonymous in Finland. ICSAA Working Papers, 1989

Nimettömät alkoholistit. 6. painos. Helsinki: Suomen AA-kustannus r.y., 1984

Suomen AA-palvelun ja toimikuntien suosituksia vuosilta 1961—1986. Kokkola, ei painovuotta

Suomen AA-tiedotuksia 1/1988—3/1989

Tervetuloa palvelemaan. Selostus AA:n palvelutoiminnasta Suomessa 1989. Helsinki: Suomen AA-kustannus r.y., 1989.

ENGLISH SUMMARY

Iiris Aaltonen: A comparison between writings by male and female AA members (AA:laisten naisten ja miesten kirjoitusten vertailu)

The article describes a study of written materials that have appeared in the Finnish AA membership magazine. The material consisted of 100 stories, published between 1952 and 1988, half of which were written by men, the other half by women. By comparing the narratives and their vocabulary, the difference between the sexes was examined on three levels, all of which were found to be significant.

The percentage of female contributors to the magazine was consistently lower than the percentage of female membership in the organization. The types of narrative produced by men and women were different; women generally wrote autobiographical descriptions, while men mainly produced general analytical overviews. A correlation was found between the sex of the author, and the frequency of autobiographical idioms used.

Men and women both wrote as much about work, which is interesting in that it indicates how deeply Finnish women are involved in working life. However, a difference can be seen in the way men and women write about the people they encounter through work. For men, work is generally conceived as a place; women more frequently refer to the social contacts they make at work. The same applies to writings that have to do with the AA. Both women and men find the AA important, and they both write roughly as often about AA activities, meetings and literature. Here, too, the main difference can be seen in attitudes towards other people. Women appear to find their group, their sponsors and fellow AA members more important, and mention them more often. Women interpret their alcoholism in terms of human relationships more often than men do. Family, children and spouse all carry particular importance for women, and are seen by them as an integral part of their personal story and alcoholic history.

It is interesting to focus on emotional register as an individual area of comparison, since emotions play a crucial part in the AA organization. In the AA, middle-class men learn to speak about their emotions in public, which is not a traditional part of the male role. The comparison shows, however, that differences between the sexes have not entirely disappeared in this area. Women still find it more natural to speak about both positive and negative emotions. However, it does seem that men also acquire these skills in the AA, and learn to speak more openly about themselves.